

ДЕРЖАВА, ЩО СПРИЯЄ РОЗВИТКУ: ПІВДЕННА КОРЕЯ У СВІТЛІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ

Мета статті — розглянути випадок південнокорейської держави, що сприяє розвитку, в ширшій теоретичній перспективі й ідентифікувати чинники її успіху. Задля досягнення цього завдання здійснюється синтез порівняльно-історичної політичної соціології та парадигми аналізу світ-систем. Успіх південнокорейської держави, що сприяє розвитку, пояснюється з огляду як на її трансформативний потенціал, так і на сприятливу міжнародну ситуацію.

Інституціоналізація раціональної веберівської бюрократії могла бути вписаною в реєстр досягнень радянського ленінізму лише за умов тотальної теоретико-методологічної засліпленості дослідника, схильного послуговуватися Парсонсовою схемою еволюційних універсалій (яка, хоча й передбачала виникнення бюрократії на певному етапі розвитку людського суспільства, але коректно оминала питання про її природу) в дусі вульгарного соціологізму з його наголою на детермінованому та лінійному характері соціальних, політичних і культурних процесів. Попри те, що імена відверто парадигматичних представників школи вульгарного соціологізму, таких, наприклад, як В. М. Фріче та В. Ф. Перверзев, згадуються нечасто, а їхня теоретична спадщина стає предметом експлікованого дискурсу ще рідше, структура та методологія цієї затаврованої ще радянськими «Сталіновими» вченими 1930-х років традиції (яка, власне, була доведенням до логічного завершення радянської інтерпретації марксизму) постійно відтворюються у практиці соціального аналізу дослідниками, які є представниками найрізноманітніших шкіл, незважаючи навіть на те, що дуже часто вони функціонують у системах координат відмінних культур та інтелектуальних традицій і скеровані протилежними за орієнтацією ідеологіями (наприклад, прихильники теорії модернізації *versus* послідовники школи залежності). Така практика вульгарного соціологізму має своїм результатом фаталістичну «віру» в те, що у своєму розвитку суспільства неодмінно мають орієнтуватися на певний зразок - чи то, згідно з Марксовим баченням, на англійську модель капіталізму, чи то ленінську теорію та практику диктатури пролетаріату, чи то приписи ідеологів ліберального капіталізму. Тому виникнення «раціональної бюрократії» розглядалось як необхідний, а не контингентний етап «еволюції» суспільства. Варто також зауважити, що розгляд у цьому есе

раціональної бюрократії саме як «чесноти» є не стільки ціннісним - у веберівському сенсі - судженням, скільки констатацією функціональності цього типу інституції у певних соціально-історичних, політичних і культурних умовах. За певних обставин інституції, організовані за принципами, протилежними до бюрократичних, можуть виявлятися високоефективними. Так, порівняльно-соціологічне дослідження податкової системи Пруського королівства за часів Фрідріха Великого демонструє, що здатність держави ефективно вилучати ресурси безпосередньо залежала від нерационального, радше султаністського, устрою податкової служби. Ленінізм як особливий тип безособової харизматичної організації виявився здатним генерувати інституції, форма та структура яких виглядала аналогічною щодо феноменів модерного суспільства в його ідеально-типовій західній інкарнації, проте зміст і спрямованість ленінських режимів, так само, як і нацизму, який був ще однією спробою повстання проти ліберальної політичної інтерпретації проєкту модерну, були принципово відмінними від ліберального бачення суспільного порядку. Як ленінізм, так і нацизм надихались ідеєю безперервної революції (термін М. Манна), яка мала не лише реструктурувати «старий порядок» за новим зразком, але й переслідувала мету забезпечити режим соціокультурним середовищем за допомогою радикальної трансформації останньої (про концептуалізацію ленінських режимів та їхню «політику розвитку» див. [1]).

Політика безперервної революції, якою послуговувалися ленінські режими доби консолідації, зовсім не сприяла формуванню легально-раціонального типу панування, що орієнтується на безособові норми, легітимність яких тестується за допомогою конкуренції світоглядів та ідеологій у рамках автономної публічної сфери і структурованого й активного політичного суспільства. Та формула зв'язку ідей та інтересів, котра була

прийнятною в рамках ленінських режимів, сприяла відтворенню статутного суспільства на чолі з партійною «аристократією», яка переслідувала «бойові завдання» соціальних перетворень (архетипний список досягнень Й. Сталіна, який мав беззаперечно санкціонувати його статус як харизматичного лідера і водночас «державного діяча» квазімодерного стилю, включав колективізацію, індустріалізацію, перемогу над зовнішньою агресією та створення соціалістичного «табору» під егідою «Московського центру»). Безумовно, останнє твердження не заперечує наявності адміністративних інституцій у рамках ленінських режимів і навіть можливості посилення саме бюрократичного виміру ленінського панування (наприклад, рішення очолити уряд, яке було прийняте Сталіним під час війни). Проте такі кроки здійснювалися задля досягнення суто практичних цілей, не зачіпаючи природи режиму (та картини світу, що мала вибірккову спорідненість із ним), і приводили лише до посилення *патримоніалізації* держави, наслідком чого ставав *султанізм* (як слушно зауважив Г. Рот, «патримоніальні правителі можуть по-слугувуватися такими методами рекрутування управлінського персоналу, які виходять за межі суто патримоніальних принципів і, хоча й зберігають видимість патримоніалізму, насправді спираються на феодально-контрактні, бюрократично-контрактні чи суто персональні взаємини» [2]).

Зникнення ленінізму та дезінтеграція «Московського центру» (спершу відпадання східноєвропейських сателітів, а пізніше й розклад радянського «ядра» системи) призвели до трансформації радянських республік із суто теоретичним суверенітетом (публічне наполягання на реальності якого завжди мало трагічні наслідки для індивідів, які серйозно сприймали відповідні статті радянської Конституції) у квазінаціональні держави (*nation states*). Правлячі кола цих новітніх політичних утворень, які у випадку України пройшли шлях від агентів пізнього ленінського режиму, що переживав неотрадиціоналістську дегенерацію, до опортуністичних прибічників ідеї політичної незалежності, легітимізували своє рішення в термінах теорії раціонального вибору, наголошуючи на необхідності існування національної держави задля успішного економічного розвитку та досягнення суспільного добробуту. За умов «зникнення ленінізму» (К. Джавіт) українські державні менеджери зіткнулися з проблемами, що нагадували виклики, які поставали перед елітами нових країн третього світу, а саме модернізації та розвитку.

Ми можемо провести дистинкцію між процесами модернізації та розвитку. *Розвиток* - це політика держави, спрямована на творення капіталізму, ринкової інфраструктури, раціональної бюрократії, і, таким чином, ініціюється згори за підтримки ключових сегментів суспільства (державних менеджерів, які зорієнтовані на економічне зростання, технологічний прогрес і ринкову раціональність; підприємці, для яких прозора практика бізнесу є прийнятною, та інтелектуалів, які використовують свій культурний капітал на підтримку такої політики). Розвиток здебільшого ініціюється під впливом *екзогенних* факторів, тобто зазвичай є відповіддю на заклики інтеграції до капіталістичної світ-системи та зовнішні загрози. Розвиток не дорівнює *модернізації*, яка є процесом *ендогенним* (в ідеально-типових термінах, які спираються на західний досвід), що ініціюється за допомогою розгортання принципів і цінностей, які містилися в «активістській» картині світу (безумовно, у взаємодії з інтересами), котра наголошує на *взаємопроникненні* етики та світу. Без сумніву, «успішність» процесу модернізації залежить від того, наскільки швидко цінності опановують сферу підтримки зразку, перетворюються на систему безособових норм у рамках соціальної спільноти й транслують підтримку до політичної влади, яка діє в оточенні демократичних асоціацій. Розвиток, у свою чергу, вимагає легітимізації та певного «ідеологічного» обґрунтування; більше того, ідеологія розвитку може поширюватися й інтерналізуватися внаслідок дій урядів (наприклад за допомогою освітньої політики). Це дозволяє зробити висновок, що модернізація та розвиток постійно вступають у взаємодію в процесі трансформацій «реальних» суспільств.

Попри всю типологічну схожість завдань, що поставали й постають перед країнами, які розвиваються, та постленінськими державами, було би помилковим ігнорувати принципово різні стартові умови двох типів суспільств, наприклад, відсутність індустріалізації в більшості країн третього світу *versus* тотальна індустріалізація радянського стилю; проте більш важливим для нашого аналізу є не відмінності в матеріальній інфраструктурі, а паралелі в інституційній будові та панівних культурних зразках відповідних суспільств. Втім, на думку А. Амсден, економіка «спізно індустріалізованих» і постленінських країн має певні спільні структурні риси, а саме ускладнення доступу до зовнішніх ринків, проблеми з дизайном продукції та відносно відсталі технології. Жодна з цих проблем, на думку цієї авторитетної дослідниці, не може бути розв'язана

за допомогою «невидимої» руки ринку та приписів неоліберальної ортодоксії, тобто зовнішніх інвестицій, девальвації та зниження вартості робочої сили. Зростання вимагає «систематичного, *дисциплінованого* (курсив.- 77. К.) втручання держави на всіх стадіях розвитку, аби допомогти певним фірмам подолати низьку якість їхньої продукції» [3]. Якщо переважній більшості країн третього світу було необхідно *розбудувати* нові національні держави, які повинні були заповнити вакуум, що лишився після відмови від колоніальної влади, постленінські суспільства в цілому й Україна зокрема потребують не стільки розбудови абсолютно нової держави, скільки *реструктуризації розгалуженої* системи інституцій, що залишилися у спадок від попереднього режиму й мають адаптуватися відповідно до вимог нових імперативів — політичної демократії, ринку та безпосередньої взаємодії з капіталістичною світ-системою (глобалізацією, якщо скористатися популярним нині термінологічним жаргоном).

Як свого часу постколоніальні режими третього світу, так і постленінські політичні утворення мають забезпечити політичну стабільність (на думку Г. Рота, саме *політична* стабільність є першочерговим завданням, оскільки за її відсутності досягнення в усіх інших сферах, таких як соціальний та економічний розвиток, є хиткими [4]), аби вкорінити нові зразки влади та нові політичні механізми розв'язання конфліктів між різними сегментами суспільства. З цим корелює завдання створення політичної та національної спільнот, які пов'язані спільними відчуттями єдності й належності до одного цілого. Насамкінець від правлячих кіл нових держав в обох випадках очікується розробка та втілення програми економічного розвитку, обіцянка якого, разом з іншим принциповим фактором прагнення незалежності - боротьбою за визнання, як назвав цей феномен А. Хонет, була одним із мотиваторів масової (у випадках певних країн) мобілізації та колективної дії задля досягнення незалежності (поняття боротьби за визнання дозволяє подолати обмеженість суто утилітаристської парадигми в поясненні суспільних феноменів і в цьому контексті інтерпретується як «життєва людська потреба» [5], реалізація якої є ключовою для обґрунтування й прийняття іншими вартості спільнот та індивідів, культура та спосіб життя яких, будучи відмінними, водночас не є панівними/гегемоністичними в політико-економічному й ідеологічному сенсі, а тому зазнають дискримінації).

Варто зазначити, що успадкування державного апарату постленінськими політичними утво-

реннями (polities) є водночас і перевагою порівняно з постколоніальними суспільствами третього світу, які повинні створювати політичний порядок, фактично не маючи майже ніяких професійних, кадрових та інституційних ресурсів у своєму розпорядженні, та недоліком через специфічну структуру пізнього ленінського режиму. Останній втратив автономію від суспільства та єдину домінуючу логіку, що скеровувала його дії в усіх підсистемах соціуму за допомогою механізму делегування через узурпування (саме ці риси були типовими для сталінсько-консолідаційної стадії ленінізму, під час якої режим, що матеріалізувався як нероздільний партійно-державний Бегемот, з підозрою ставився до ідеологічно «нечистого» суспільства), та перетворився на патерналістський устрій традиціоналістського штибу, який, хоча й не передбачав самостійне представництво й артикуляцію інтересів соціальними групами (саме цей вимір ленінізму дозволяє відкидати концепції авторитарної соціалістичної держави загального добробуту, яка начебто ґрунтувалася на квазісуспільному договорі, оскільки ленінські режими на будь-якій стадії розвитку/ занепаду принципово відмовлялися дозволяти організаційне оформлення групам інтересів), у той же час проголошував, що інтереси суспільства враховуються за допомогою агентів режиму, які, хоча й не виступали *від* імені суспільних груп (як це мало би місце за умов корпоративної системи), проте могли говорити *про* певні сегменти соціального простору, таким чином легітимізуючи існування специфічних «доменів» ленінської політичної системи. Внаслідок такого процесу партія, що розглядалась у термінах військової організації станогового типу (наприклад як закритий лицарський релігійний орден) і мала бути відокремлена від суспільства, набуває характеру інституції, головною метою якої стає інкорпорація (але не репрезентація, як це мало місце у випадку авторитарних однопартійних режимів Іспанії за часів Ф. Франко та Мексики епохи інституційної революційної партії). Вказані зміни призвели до розкладу унітарної домінуючої логіки, яка мала бути універсальною для всіх сфер, і сприяли виникненню автономних логік окремих полів суспільства. Режим пізнього ленінізму, за влучним висловом Л. Бруста і Д. Старка, перетворюється на Гуллівера, якого зв'язали ліліпути: держава, незважаючи на свою колосальну владу примусу, втрачає інфраструктурну владу (остання дає змогу трансформувати суспільство), розпорошуючись на реалізацію численних партикулярних інтересів. Як наслідок, партія-держава епохи традиціоналістської деге-

нерадії не є «укоріненою (embedded) у своєму соціальному середовищі, вона розчиняється в ньому» [6].

Враховуючи таку спадщину, конструювання держави, що сприяє розвитку, стає нагально-актуальним завданням правлячих «еліт» постленінських суспільств (пресупозиції парадигми держави, що сприяє розвитку, в соціології розвитку й модернізації, були експліковані в [7], а зв'язок між постленінською державою, розвитком і «демократизацією» в Україні став предметом аналізу в [8]). Проте успішне формулювання та втілення політики розбудови держави, що сприяє розвитку (далі в тексті статті - ДСР), стає можливим лише за умови дослідження аналогічних процесів у інших суспільствах, врахування своєрідності кожного «історичного індивідуума» та детального аналізу розмаїтих моделей і стратегій досягнення модерного порядку (від ранніх модерностей до численних модернів, за лапідарною формулою Ш. Ейзенштадта) і стабільного розвитку (такий підхід виключає апіоризм, що укорінився у західноцентровій інтелектуальній традиції, та скептично ставиться до ціннісно навантажених суджень на кшталт Кузнецового твердження, що «виникнення системи координат сучасного економічного зростання може бути особливо складним, якщо цей процес включає елементи, які є притаманними саме європейській цивілізації, адже пошук їхнього замінника є нелегким» [9]). Досвід країн Південно-Східної Азії яскраво свідчить, що, незважаючи на запозичення західних технологій і наукового знання, спосіб, у який ці країни модернізувалися та розвивалися, віддзеркалював локальні ціннісні й інституційні переваги, наслідком чого стала активна роль держави в ініціації та підтримці цих процесів (водночас ми повинні усвідомлювати обмеженість цього досвіду з його наголосом на «керуванні ринком» і «викривлених цінах», які компенсуються за рахунок «правильних інституцій» у світлі азіяського «грипу» 1997 року, який знову підніс репутацію західного, радше американського, індивідуалістичного капіталізму, що базується на вільній конкуренції). Тому не можна не погодитись із твердженням Дж. Квон, що «навіть підбір найкращих заходів не може гарантувати успіх... Натомість ефективність залежить від інших факторів, таких як людський капітал, характеристики організації ринку та структура політичних інституцій» [10]. До цього списку слід додати ціннісні переваги діячів, вплив яких дозволяє говорити не про одну універсальну модель капіталізму, а про *капіталізми*,

що функціонують у відмінних соціокультурних середовищах.

Саме останній фактор дає можливість досягнути чинники відмінної *якості* державного втручання в суспільно-економічний розвиток. Успіх Південної Кореї є надзвичайно повчальним у цьому контексті. На противагу багатьом державам третього світу, де субсидії учасникам ринку й досі розглядаються як подарунки, корейська держава виявилася здатною використовувати їх як важіль впливу на показники економічного розвитку та спромоглася дисциплінувати клас капіталістів і, особливо, великий бізнес (останнє твердження не слід абсолютизувати, оскільки корейська держава мала беззаперечний вплив на *деякі* фірми, тоді як капіталістичний клас у цілому часто демонстрував непокору та самостійність).

Південнокорейська держава, що була клієнтською за своєю природою, зазнала суттєвих трансформацій із приходом до влади (в результаті військового перевороту 1961 року) Пак Чан Хі, режим якого усунув інституційні перешкоди на шляху реалізації ефективної політики та перерформував правила взаємодії держави й капіталу. Першими кроками нового військового уряду стали націоналізація банківської системи країни (це надало більшої ваги державі у взаємодії з капіталістами, хоча, безумовно, не могло забезпечити їй імунітет від впливу приватних інтересів), створення ради економічного планування, якій були надані широкі права щодо окреслення економічної політики, та «чистка» бюрократичного апарату, який отримав сигнал, що корупційна практика не буде толеруватися (з 40 тисяч держслужбовців, які обіймали відповідальні посади та діяльність яких було піддано детальній перевірці, 2 тисячі звільнили). Крім того, військовий уряд розпочав кампанію проти «нечесних» капіталістів за допомогою арештів найвпливовіших із них. Втім, така політика не мала суто карного спрямування: президент Пак досяг угоди з впливовими представниками бізнесу, яка передбачала, що замість конфіскації їхнього майна вони будуть змушені сплатити низку штрафів, які, у свою чергу, мали інвестуватись у створення нових підприємств. Таким чином, південнокорейська ДСР продемонструвала, що її нова політико-економічна формула не ставить під сумнів принцип приватної власності, однак капіталістичний клас має визнати гегемонію держави (в реальності було сплачено лише невеликий відсоток штрафів через те, що в руках капіталістів залишався контроль над інвестиційними рішеннями і вони володіли важливим важелем впливу на державу).

Наступним кроком південнокорейської ДСР на чолі з Паком стала відмова від політики індустріалізації, покликаної задовольнити потреби ринку в імпорті за рахунок власної економіки (так звана *import substitution industrialization*), яка в 1964-1965 рр. почала замінятись індустріалізацією, що спирається на експорт (далі у тексті - *ELI*; саме ця стратегія стала основою другого п'ятирічного плану, запровадженого в 1966 р.). На тлі невдалих спроб урядів багатьох інших країн третього світу запровадити *ELI* (мotto єгипетського уряду в 70-ті роки ХХ ст. був заклик до локальних капіталістів «експорт або смерть», який, незважаючи на свій пафос, лишився без відгуку), успіх південнокорейської ДСР виглядає вражаючим.

Втім, південнокорейський бізнес, який виграв від нормалізації політичних відносин з Японією (оскільки співпраця з Японією надала безпрецедентну перевагу з точки зору доступу до зовнішніх ринків), був одним з ініціаторів *ELI* (на підтвердження тези теорії ДСР, яка постулює необхідність саме *взаємодії* держави з елітою бізнесу, демонструючи, що прийняття економічних рішень є своєрідною вулицею з двостороннім рухом). Не можна також ігнорувати важливу роль політики США в той період, яка полягала в обмеженні допомоги Південній Кореї (так само як і іншим країнам, що розвивалися; зміна політики полягала в тому, що замість грантів США пропонували позики) і мала заохочувати зусилля корейського уряду, спрямовані на накопичення валютних резервів. Американські урядовці (в особі посла США) діяли як посередники між режимом Пака й бізнесом, сприяючи покращенню клімату довіри між обома сторонами. Після запровадження стратегії *ELI* держава, у випадку Південної Кореї, отримала додатковий важіль впливу на колективні дії капіталістичного класу, який потребував її підтримки задля збереження доступу та конкурентоспроможності на ринках західних країн. Південнокорейська економічна політика з її наголосом на експорті як *основі розвитку* відрізнялася від популярних на той час конвенцій про звичайне *заохочення* експорту. Така стратегія дозволила використовувати експортні показники компаній як критерій надання їм державних субсидій; у разі невдач на зовнішніх ринках південнокорейські підприємці позбавлялися такої допомоги.

Південнокорейська держава, безумовно, мала риси авторитарної ДСР, оскільки управлінський апарат характеризувався наявністю жорсткої ієрархії мілітарного штабу, а військові неодноразово безпосередньо втручалися в політику (полі-

тичне суспільство також функціонувало за принципами авторитаризму). Така ситуація давала режимові змогу ігнорувати політичну опозицію та придушувати організований робітничий рух. Авторитарна ДСР також укорінена в локальному капіталі й схильна до протекціонізму та субсидування локальної промисловості на противагу орієнтації адаптивної ДСР на високоосвічених професіоналів як на соціальну базу та залучення «глобального» капіталу.

У випадку Південної Кореї мало місце не домінування держави над капіталом, а, скоріше, «історичний блок» (під останнім А. Грамші розуміє єдність базису та надбудови, а більш універсальною мовою - єдність протилежностей і відмінних явищ [11]). Скориставшись перевагами ситуації (як внутрішньої, так і міжнародної), Південнокорейська ДСР стимулювала *ELI*, успіх якої зміцнював і консолідував державу.

Однак, притаманний авторитарній ДСР патерналізм (який знаходив підтвердження в конфуціанській традиції та призводив до правління так званих *big men*, а відповідно й корупції), так само, як і перехід від фордизму до постфордизму з наголосом останнього на гнучкості, децентралізації та адаптивності робочої сили, капіталу й *держави*, зумовив занепад цього типу ДСР, одним із виявів якої стала азійська криза 1997 р.

З історичної перспективи авторитаризм «азійських тигрів» міг знайти часткове виправдання як в очах громадян цих країн, так і Заходу під проводом США, оскільки останні проповідували стратегію стримування комунізму, в якій Південній Кореї і Тайваню було відведено місце форпостів (наголос на підтримці вільних інституцій у їхньому зіткненні з комуністичним тоталітаризмом, який проголошувала Труменова доктрина, дуже часто ігнорувався дослідниками). Втім це визнання було далеке від консенсусу: Південна Корея часів військових хунт могла слугувати прикладом нестабільності й політизації класових відносин; потенціал інфраструктурної влади її ДСР, звісно, не міг конкурувати з ленінським Бегемотом консолідаційної доби, інколи перетворюючись на виконавця волі впливових чаеболів («чаебол» - це корейський термін на позначення наймогутніших конгломератів).

Війна в Кореї 1950—1953 рр. спричинила перегляд обмеженої політики отримання, «архітектором» якої був Дж. Кеннан, і стимулювала активне втручання в економічне життя регіону з боку США. У період 1946-1978 рр. загальний обсяг американської допомоги Південній Кореї склав 13 млрд доларів США, а Тайваню - 5,6 млрд

доларів США. Тільки в 1964 р. американський уряд витратив 7,2 млрд доларів США на розвиток військової інфраструктури в Японії [12]. Фактично, в цьому регіоні відбулося повторення генуезького досвіду XVI ст. з перенесення «ренти захисту» назовні. Руйнація японського імперіалізму, мілітаризму та націоналізму внаслідок поразки у Другій світовій війні та відновлення світової економіки, здійснене США, виявилось набагато ефективнішим засобом досягнення вищих щаблів усередині «органічного ядра» капіталістичної світ-системи, ніж військова експансія.

Важливість американського фактору посилювалася тим, що такий впливовий теоретик і практик політики модернізації, як В. В. Ростоу, від самого початку роботи в адміністрації Кеннеді (1961 р.) пропагував необхідність здійснення Південною Кореєю та Тайванем двох економічних заходів: по-перше, від цих країн очікувалося проведення послідовної політики індустріалізації, стимульованої експортом, по-друге, вони мали знову долучитися до японської економіки, що бурхливо розвивалася. Незвичні для США умови торговельного дефіциту змусили адміністрацію Кеннеді відмовитися від дорогих програм гарантування безпеки Ейзенхауєрової доби, які в більшості випадків мали характер грантів і стимулювали перехід до заохочення більшої самодостатності союзників США на кшталт Південної Кореї і Тайваню [13].

Як зауважив Дж. Аррігі, впродовж 50-х років минулого століття США заохочували окрему інтеграцію Японії та її колишніх колоній до американської мережі торгівлі, влади та патронажу. Впродовж наступного десятиліття під впливом посилення дії фінансових обмежень на американську економіку США розпочали політику заохочення *взаємної* інтеграції східноазійських торговельних мереж, прагнучи зосередити їх на Японії. США також активно сприяли подоланню урядами Південної Кореї і Тайваню націоналістичних антияпонських почуттів, спричинених минулим колоніальним пануванням Японії, та закликали ці країни відчинити двері для японських інвестицій і торгівлі. Таким чином, «під егідою американської гегемонії Японія безкоштов-

НО отримала території, за які вона так тяжко боролась за допомогою механізмів військової експансії...» [14].

Україна перебуває в принципово іншій ситуації: з поступовим наближенням кордонів ЄС легітимізація авторитаризму, хоча б такого, який стимулює розвиток, є більше ніж проблематичною. Саме це пояснює той факт, що риторика «демократії» набула майже універсального характеру серед політичних сил України. Досвід Центральної Європи та «кельтського тигра» — Ірландії демонструє, що саме інституція демократичної ДСР може досягати успішної економічної політики, функціонуючи в середовищі демократичного політичного суспільства, усуваючи перешкоди на шляху творчого потенціалу соціальної дії. Проте розбудова демократичної ДСР, яка використовувала би весь спектр методів, притаманних владі як феномену (від примусу до кооперації, оскільки, за твердженням М. Хаугарда, «реальна» влада як емпіричний феномен існує в континуумі, екстремами якого є конфлікт і консенсус [15]), ускладнюється пануванням успадкованої від ленінського режиму бюрократичної культури та поглибленням практик організаційної корупції. **Якщо Центральна Європа рухається шляхом розбудови капіталістичних інституцій за відсутності локальних капіталістів (роль останніх виконують ТНК), що відкриває можливості для залежного розвитку, соціальні зміни в Україні, так само, як і в Росії, мали своїм наслідком виникнення потужного класу капіталістів, етос якого спонукає до дій, що підривають інституції «раціонального» капіталізму, та скеровує країну на шлях недорозвинення.**

Подальша патримоніалізація держави та консолідація персонального правління (personal rulership) (під цим явищем Г. Рот розуміє детрадиціоналізований персоніфікований патримоніалізм [16]), які можуть набувати олігархічно-суперпрезидентських або олігархічно-парламентських форм із наголосом на клієнталізмі [17], роблять можливим лише поступ клептократичної держави, спрямованої проти розвитку (термін Н. Моузеліса), симбіонтом якої виступає політичний капіталізм.

1. Кутуєв П. В. Прологомени до політичної соціології ленінізму // Соціологія: теорія, методи, маркетинг.— 2000.— № 4.— С. 32-68; Кутуєв П. В. Час і суспільна модернізація: випадок ленінізму // Соціологія: теорія, методи, маркетинг— 2002.— № 1.— С. 41-60.
2. Roth G. Personal Rulership, Patrimonialism, and Empire-Building in the New States // World Politics— 1968— V. 20— № 2.— P. 195.
3. Amsden A. Can Eastern Europe Compete by «Getting the Prices Right»? // Rebuilding Capitalism / Ed. by A. Solimano

et al.— Ann Arbor: University of Michigan Press, 1993.— P. 103-104.

4. Roth G. Op. cit.—P. 194.
5. Taylor C. The Politics of Recognition // Multiculturalism and the Politics of Recognition. / Ed. by A. Gutmann.— Princeton: Princeton University Press.— 1992.— P. 26.
6. Stark D., Brust L. Postsocialist Pathways.—Cambridge: Cambridge University Press, 1998.— P. 115.
7. Кутуєв П. В. Парадигма держави, що стимулює розвиток у соціології: концептуальний аналіз // Наукові записки

- НаУКМА. Серія «Соціологічні науки».- 2002.- Т. 20.- С. 3-Ю.
8. *Kutuev P.* Democracy, State and Development: The Case of the Post-Leninist Ukraine // Наукові записки НаУКМА. Серія «Соціологія».- 1999.- Т. 11; *Kutuev P.* Between Modernity and Neopatrimonialism: The Development of the State and Political Society in Contemporary Ukraine // Наукові записки НаУКМА. Серія «Політологія».- 2001- Т. 19.
 9. *Kuznets S.* Modern Economic Growth: Findings and Reflections // American Economic Review.- 1973.- V. 63.-№ 3- P. 254.
 10. *Kwon J.* The East Asia Challenge to Neoclassical Orthodoxy // World Development.- 1994.- V. 22-№ 4.-P. 642.
 11. *Gramsci A.* Selections from the Prison Notebooks.- London: Lawrence, 1971.-P. 137.
 12. *Cummings B.* The Origins and Development of the Northeast Asian Political Economy: Industrial Sectors, Product Cycles, and Political Consequences // The Political Economy of New Asian Industrialism / Ed. by F. C. Deyo.- Ithaca: Cornell University Press, 1987-P. 67.
 13. *Ibid*-P. 25.
 14. *Arrighi G.* The Long Twentieth Century: Money, Power and the Origins of Our Time.- London: Verso, 1994.- P. 340.
 15. *Haugaard M.* The Constitution of Power: A Theoretical Analysis of Power, Knowledge and Structure- Manchester: University of Manchester Press, 1997.
 16. *Roth G.* *Op. cit.*-P. 196.
 17. *Kutuev P. K.* Between Modernity and Neopatrimonialism: The Development of the State and Political Society in Contemporary Ukraine // Наукові записки НаУКМА. Серія «Політичні науки».- 2001- Т. 19- С. 23-30.

P. Kutuev

DEVELOPMENTAL STATE: THE CASE OF SOUTH KOREA FROM THE PERSPECTIVE OF THE GENERAL THEORY

The article seeks to place the case of South Korean developmental state in a broader theoretical perspective and identify the causes of its success. This task is achieved through the synthesis of comparative-historical political sociology and world-systems analysis. The success of South Korean developmental state is explained both in terms of the state's capacity and favorable international environment.